

SMÅSKALIG VATTENKRAFT

TEMA

Småskaliga vattenkraftsägare kämpar för att få driva vidare sina anläggningar.

Hagfors hade under våren 2024 problem med höga vattenflöden. Räddningschefen Håkan Finnkvist konstaterade i en intervju med Värmlands Folkblad att effekterna av de första dammrivningarna i sjösystemet redan märks av. Han ser en risk för att samhället delas av översvämmade vägar.

Foto: Hagfors Kommun

Stora konsekvenser om dammar rivs

Efter över tio år med inriktning på vattenjuridik är advokat Viktor Falkenström allvarligt oroad för konsekvenserna av den svenska vattenförvaltningen.

– Systemet är riggat för utrivningar. Frågan är vem som tar ansvaret för helheten, säger han.

Viktor Falkenström arbetar på Advokatbolaget Sjutton34 i Karlstad som han också är delägare i. Inriktningen är miljö rätt och fastighets rätt och Viktor är en av landets mest anlitade jurister i vattenärenden.

Det gör att han företräder både verksamhetsutövare som vill ha kvar sina anläggningar och dem som vill riva ut dammarna. Men den svenska tolkningen av EUs vattendirektiv och sättet som svenska myndigheter arbetar på gör honom orolig.

– Utgångspunkten är att dammar ska rivas ut för att skapa fria vandringsvägar. Ska de behållas måste de miljöanpassas och det är hela tiden verksamhetsutövaren som har hela bevisbördan. När vattenmyndigheterna sätter miljö kvalitetsnormer kan man säga att de utgår från att uppdämning är av ondo.

Och så behöver inte vara fallet menar du?

– I Bergslagen, dit Värmland får räknas, finns inte en enda sjö som inte är reglerad. Detsamma gäller om du förflyttar dig söderut till Västra Götaland, Småland och så vidare. Men när vattenmyndigheterna sätter miljö kvalitetsnormer är målet ändå god ekologisk status och ett naturligt strömmande vattendrag.

Viktor Falkenström, advokat med vattenjuridik som specialitet, är allvarligt oroad över bristen på helhets syn inom svensk vattenförvaltning. Han menar att ingen tar huvudansvar för konsekvenserna av de dammrivningar som pågår.

Foto: Advokatbolaget Sjutton34

Viktor Falkenström

- **Ålder:** 44.
- **Bor:** Kil.
- **Yrke:** Advokat och delägare i Advokatbolaget Sjutton34 i Karlstad.
- **Specialitet:** Miljö rätt och fastighets rätt.
- **Övrigt:** Styrelseledamot i Svensk Vattenkraftförening.

Vilka chanser har dammägaren i denna prövning?

– I många delar ligger vi på gränsen till vad som är rättssäkert. Även om verksamhetsutövaren levererar ett stort underlag är standardsvaret att det ändå inte är tillräckligt för att påverka norm sättningen. Detta trots att Havs- och vattenmyndigheten har kritiserat hur de fem vattenmyndigheterna arbetar med detta. Uppförbacken är gigantisk.

Hur har det kunnat bli så här?

– Ramvattendirektivet är skapat en-

ligt en centraleuropeisk modell och fungerar dåligt ihop med svensk förvaltningstradition. Rätten att reglera har i Sverige historiskt tillhört den som råder över vattnet medan den i Europa har tillhört staten. Så utrivningen i sig är inget som domstolen ska pröva, det är givet att dammägaren ska ges tillstånd. Domstolens prövning handlar enbart om villkoren för utrivning. Allt går tillbaka till Äldre vattenlagen som är över 100 år gammal.

Vilken är största faran med det?

– Ett energibolag, vilket som helst, river inte ut dammar för att det är roligt utan för att det tvingas att ta ett aktivt beslut om dammen ska behållas eller inte. Men när dammen är borta och tiden för oförutsedd skada efter ett tag löper ut finns inte längre någon ansvarig. Vattenverksamheten är avslutad. Den bittra sanningen är att eventuella problem landar i knät på någon annan, oftast kommunen.

Finns det ingen aktör som tar ett helhetsansvar?

– Sanningen är att ingen har koll på vad som händer om man river ut, låt oss säga, tio dammar i Klarälvens biflöden. Domstolarna ska uttryckligen inte ha någon form av övergripande ansvar och länsstyrelsen ser ett enormt värde i fria vattenvägar. Jag har aldrig någonsin stött på en handläggare där som säger sig bevaka översvämningsrisker.

Så vad kommer i förlängningen att hända?

– I takt med att man plockar bort dammar är det en tidsfråga innan städerna nedanför i vattensystemet får helt andra förutsättningar. Det är häpnadsväckande att ingen har dragit i nödbromsen. Flera aktörer, däribland Svensk Vatten-

kraftförening, har bland annat försökt få MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, att vakna. Men beskedet är att kompetensen saknas.

Småskaliga vattenkraftverk vilkas ägare vill att samhällsnyttan ska vägas in och miljökraven sänkas får nästan alltid nej. Varför är det så?

– I en rapport som Energimyndigheten gav ut 2016 delas landets vattenkraftverk in i tre klasser utifrån sin energiproduktion. De 100 största står för 97 procent och är klass 1. Sedan har vi en mellankategori med 200 kraftverk medan de återstående cirka 1 700 är klass 3. Detta har nu blivit en norm att förhålla sig till i prövningarna och som hålls emot de småskaliga vattenkraftverken. Men det är alltså ingen politiskt beslutad klassning.

Varför blir det så när en ganska stor politisk majoritet säger sig vilja underlätta för småskalig vattenkraft?

– Vattenförvaltningen har blivit ett administrativt och juridiskt monster. Även om jag själv har jobbat med frågorna i tio år kan jag inte säga att jag behärskar dem fullt ut. Vi kommer hela tiden tillbaka till att vattenförvaltningen i Sverige inte fungerar som den ska. Det finns en utredning från 2019 som föreslog att de fem vattenmyndigheterna bör läggas ned men den ligger fortfarande kvar på hyllan.

Vad säger politiker du talar med om detta?

– Jag upplever att de inte fullt ut förstår alla samband. Lagstiftaren, alltså riksdagen, har uttryckt en vilja som inte omsätts i praktiken.

Göran Berglund 010-184 42 83
goran.berglund@landlantbruk.se